

“VEGYES” VAGY AZONOS ÉLETKORÚ CSOPORT? PEDAGÓGIAI KÉRDÉSEK ÉS A SZÜLŐI DÖNTÉS DILEMMÁI

2020. Május

Teszenyi Eleonóra, Dr Pálfi Sándor
The University of Northampton, UK
Debreceni Egyetem

UoN
University of
Northampton
Faculty of Education
& Humanities

**DEBRECENI
EGYETEM**

A SZERZŐK BEMUTATÁSA

TESZENYI ELEONÓRA

Eleonóra az Open University adjunktusa az Egyesült Királyságban. A Debreceni Egyetemen végzett Magyar-Angol szakon 1992-ben, majd a tanulmányait és pályafutását Angliában folytatta a kora gyermekkor szakterületén. A Felsőoktatás Tudományos Akadémiájának tagja, a Northamptoni Egyetem doktori hallgatója, ahol korábban a Mester és BA szintű korai gyermekkori szakok vezetője volt.

DR PÁLFI SÁNDOR

Sándor a Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Karán tanszékvezető, főiskolai tanár, a kora gyermekkor hazai és nemzetközi szinten elismert szakértője. Pályafutása kezdetén, Sándor volt az ország első férfi óvodapedagógusa és nemzetközi, szakmai kapcsolatai és kutatásai is maradtak az óvodai gyakorlat közelében: annak elveire és elméleti megalapozására fókuszálnak a gyermekjogok, gyermek-központúság, projekt módszer és szabadjáték területein. Sándor, a Northamptoni Egyetemmel együttműködve, Eleonóra doktori kutatásának témavezetője.

Köszönettel tartozunk azon óvodáknak, amelyek megnyitották kapuikat felénk és hozzájárultak a kutatásunkhoz a részvételükkel. Különösen hálásak vagyunk azoknak a szülőknek, akik jó szívvel és figyelemmel kitöltötték a kérdőíveinket és időt szenteltek arra, hogy egy interjú keretében megosszák velünk a gondolataikat és véleményüket.

A fényképek használatához a gyermekek, szülők, óvodák és pedagógusok hozzájárulásukat adták, amit szintén hálásan megköszönünk.

A KUTATÁS RÖVID ÖSSZEFOGLALÓJA

A vegyes életkorú csoportok száma növekvő tendenciát mutat a magyar óvodákban Az Alaprogram megjelenése után (1996). Vannak óvodák, amelyek csak azonos, vagy csak vegyes életkorú csoportokkal működnek, és olyanok is, amelyekben a szülőknek lehetőségük van a különböző vagy azonos életkorú óvodai csoportot választani a gyermekeik számára. A kérdés az, hogy melyik mellett döntsenek és miért. A kutatásunk feltárja a szülők döntését befolyásoló tényezőket, valamint vizsgálja a véleményüket az általuk választott csoportszervezési formáról. 12 óvoda vett részt a kutatásban, 251 szülő töltött ki kérdőívet és 9 szülő osztotta meg nézeteit egy-egy személyes interjú keretében.

Az adatok kiemzése azt mutatja, hogy a szülők számára a legfontosabb befolyásoló tényező az óvoda választásban a földrajzi fekvés és a pedagógus személye. Bár a szülők általában elégedettek a kiválasztott óvodai csoporttal, a kutatási eredmények nagyobb mértékű tudatosságot jeleznek a szülők részéről a vegyes életkorú csoportok felé, különösen a családi jellegük miatt. Az eredmények között az iskolára való felkészítés miatti aggodalom is megjelent.

1. BEVEZETŐ

A Köznevelési Statisztikai Évkönyv (2017) adatai alapján, a Magyarországon működő 14 895 óvodai csoportokból 5 817 azonos életkorú, illetve 9 078 vegyes életkorú. Az elmúlt 12 év alatt ez **8%-os növekedést jelent a vegyes életkorú csoportok javára.**

Az Óvodai nevelés országos alapprogramja (137/2018.VII.25. Kormányrendelet) konkrétan **nem határoz meg csoportszervezési keretet**, viszont a gyermekképe és a család szerepének meghatározása önmagában alapelveket jelent.

A szülőknek joguk van óvodát választani (Török, 2004), és nem automatikus az, hogy a gyermekeik a lakóhelyük körzetében lévő intézményekbe járnak. Így a szülők választása kiterjedhet arra is, hogy **különböző vagy azonos életkorú csoportot** választanak a gyermekeinek.

A kutatásunk célja:

1. a szülők óvodaválasztását befolyásoló tényezők vizsgálata,
2. a szülői vélemények feltérképezése mind az azonos és a vegyes életkorú csoportokról.

Ez a kutatási jelentés az eredmények alapján **a következő témakörökben von konklúziót:**

- választás szándékossága és tudatossága',
- a 'pedagógus választás',
- a 'csoportformák szülői értékelése',
- az 'iskolára felkészültség' és
- a 'vegyes életkorú csoportok családi jellege'

2. MIT MOND A SZAKIRODALOM?

Világszerte jelentős terjedelmű irodalom foglalkozik mind a vegyes életkorú óvodai csoportokkal, és a szülők óvoda választását befolyásoló tényezőkkel. Ezeket röviden összegezzük itt és bővebb tájékozódáshoz ajánljuk a felhasznált irodalom listájában felsorolt tanulmányokat.

2.1 A SZÜLŐK VÁLASZTÁSÁT BEFOLYASOLÓ TÉNYEZŐK

Számos korábban végzett kutatás eredményei azt tükrözik, hogy a szülőket **gyakorlati, anyagi, és minőségi** megfontolások vezérik amikor óvodát választanak a gyermeik számára (Kim és Fram, 2009; Török, 2004). Mivel a magyar óvodai nevelés nagy részben államilag finanszírozott, az anyagi tényezők nem jellemzőek csak azokban az esetekben, amikor a szülők magánóvodát vagy az állami óvodán belül ajánlott de „fizetős” szolgáltatásokat választanak a gyermekeik számára. A gyakorlati okok a legvalószínűbb befolyásoló tényezők és köztük szerepel az óvoda földrajzi fekvése és nyitvatartási ideje (Teszenyi és Hevey, 2015). Ugyan a minőségnek a koncepciója a kora gyermekkori gondozás és nevelés keretein belül problematikus, mert szubjektív elvekre épül (Dahlberg és mtsai, 2007), az fontos a szülőknek, hogy az óvoda klímája szeretetteljes legyen és hogy gyermekeik számára az óvoda a világ megismerésének, tanulás motívumainak kialakulását, és fejlődését elősegítse (Körmöci, 2007, Pivókné, 2017).

2.2 A „VEGYES”, KÜLÖNBÖZŐ ÉLETKORÚ CSOPORTOKRÓL

Míg a többféle életkorúak játéka egy természetes emberi tevékenység, a jelenlegi oktatási modell életkoruk szerint választja szét a gyermekeket. Nem általános az, hogy az embernek több azonos korú gyermeke van, így a különböző korú és nemű egyének életközössége a **természetes nevelő környezet** az emberi fajunk számára. Fejlődéstani szempontból, a nemzetközi kutatási eredmények nem egyértelműek és tiszta konklúziót nem lehet belőlük vonni. Van olyan kutatás, amelyik hatékonynak találja a vegyes életkorú csoportokat (Aina, 2001), olyan is amely nem lát különbséget a vegyes és azonos életkorú csoportok között (Veenman, 1995), míg Moller és mtsai. (2008) hátrányosnak találták a gyermeki agresszió gyakoribb előfordulása és a több munkából adódó pedagógusi motiváció hiánya miatt. Mindezek ellenére, a kor szerint heterogén csoportokban folytatott kutatások következetesen jelentős **előnyöket mutatnak a szocializáció területén**, valamint a gyermekek **érzelmi és kognitív fejlődésében** (Zsolnai és mtsai., 2007). **Különböző életkorú gyermekek együttes nevelése a családi viszonyokhoz közelebb áll** és a vegyes életkorú csoportban a gyermekek testvérkapcsolatot pótló kötődéseket tapasztalhatnak meg. Ez a csoportszervezési mód lehetőséget ad a **testvéreknek** is közösen töltött idő megnyújtására azután, hogy az otthont elhagyva intézményesített nevelésben részesülnek (Kósáné Ormai, 2001).

3. KUTATÁSI EREDMÉNYEINK

Az alábbi ábra a kérdőívek eredményeit összegzi és azoknak a tényezőknek a gyakoriságát mutatja, amelyek befolyásolják a szülők döntését abban, hogy melyik óvodát válasszák a gyermekeik számára.

Amikor viszont arra kértük a szülőket, hogy rangsorolják ezeket a tényezőket, akkor az első három helyre az **óvoda földrajzi fekvése** (közelség, útvonal), az **óvoda pedagógus** és az **óvodai program** került. Az interjúk eredményei az alábbiakban találhatóak:

3.1 A GYERMEKEK FEJLŐDÉSE A KÉTFAJTA CSOPORTSZERVEZÉSBEN

A szülők úgy vélték, hogy a kisebb gyermekek fejlődését segíti az, hogy tőlük idősebb gyermekekkel játszanak, a **nagyok mintaként állnak a kicsik előtt**, „húzóerőt biztosítanak számukra”. Ugyanakkor, amikor ők lesznek a legnagyobbak, „a **kisebbségek visszahúzzák majd**” őket. Egy azonos életkorú csoportban, ugyan a kisebbek nincsenek a „nagyok árnyékában”, a gyermekek csak a pedagógusra tekintenek mintaként, míg egy vegyes életkorúban **egymástól is tanulnak**.

A szülők az interjúk során hangot adtak annak, hogy a **szocializáció** szempontjából a különböző életkorú gyermekek csoportja jobban biztosítja a gyermekük fejlődését, különösen az elfogadás, a tolerancia, az empátia és az egymást segítők kialakulásában. A **befogadás, beilleszkedés is gyorsabb** és „könnymentes”.

Volt szülő, aki azt gondolta, hogy az azonos életkorú csoportokban a gyermekek jobban bekapcsolódnak a tevékenységekbe és eredményesebben végzik el, míg mások azt vélték, hogy a különböző életkorú csoportban a gyermekek nincsenek nyomás alatt és a **saját ütemükben fejlődhetnek** egy elfogadó környezetben.

3.2 ISKOLÁRA FELKÉSZÍTÉS ÉS FELKÉSZÜLTSG

A szülők többsége azt vallotta, hogy a mindkét csoportszervezés sikeresen felkészíti a gyermekeket az iskolára és ez leginkább a **pedagógus szakmai felkészültségén múlik**. Viszont volt két szülő, aki az azonos életkorú csoportot találta sikeresebbnek „hiszen az iskolában is így van”.

3.3 AZ ÓVODA VÁLASZTÁS SZEMÉLYES OKAI

Fontos volt a szülőknek, hogy **testvér gyermekek** „még gyönyörű éveket tudtak együtt tölteni az óvodában”, mert a különböző életkorú csoport családhoz hasonló. Egy szülő az azonos életkorú csoportban azt értékelte pozitívan, hogy a kisebb nem tudott „ráakaszkodni a nagyobb testvére”.

Voltak szülők, akik inkább az **óvodapedagógust** választották korábbi tapasztalat, személyes ajánlás, vagy szakmai ismeret alapján.

3.4 A SZÜLŐK VÉLEMÉNYE A VEGYES ÉS AZONOS ÉLETKORÚ ÓVODAI CSOPORTOKRÓL

A gyermekek szempontjából **pozitívumként** beszéltek a szülők az érzelmi biztonságról, amelyet a testvérek nyújthatnak egymásnak egy vegyes életkorú csoportban, míg az azonos életkorú csoportokban a gyermekek koruknál fogva hasonló érdeklődési körét és a fejlődés ütemének hasonlóságát emelték ki.

A szülők úgy vélekedtek, hogy a vegyes életkorú csoportban a pedagógusok munkáját a **sokrétegű differenciálás** nehezíti. Ez az azonos életkorú csoportokban könnyebb, mert a gyermekek ugyanabban a tevékenységben vehetnek részt, együtt és egyszerre tanulhatnak.

Az azonos életkorú csoportokban hosszabb ideig működnek együtt a szülők, így a **közösség „szorosabb”**. Míg a vegyes életkorú csoportokban a „szülői közösség évenkénti változása nehezíti az összetartást”.

4. MIT JELENTENEK AZ EREDMÉNYEK?

Ha összevetjük a kérdőívek és interjúk eredményeit, mit tanultunk ebből a kutatásból és hogyan értelmezhetjük a 3-as fejezetben felsorolt eredményeket?

4.1 TUDATOSAN ÉS SZÁNDÉKOSAN VÁLASZTANAK A SZÜLŐK A VEGYES ÉS AZONOS ÉLETKORÚ CSOPORTOK KÖZÖTT?

Tudatos választáshoz előzetes ismeretekre van szükség, ami aztán befolyásolja a szándékosság mértékét. A tudatos és szándékos választás az óvodák pedagógiai programja (Montessori, Freinet...stb.) alapján érthető, hiszen az óvoda olyan arcát mutatja, ami alapján szeretné, ha felfigyelnének rá a szülők. Ha a csoportszervezésnek a módját egy pedagógiai kérdésnek tekintjük, akkor felmerül bennünk: **vajon kell a szülőnek ebben tudatosan és szándékosan dönteni?**

Helyes-e a szülőket olyan helyzetbe kényszeríteni, hogy döntést hozzanak anélkül, hogy hiteles előzetes információ birtokában lennének?

4.2 PEDAGÓGUS VÁLASZTÁS

Ennek az alapja Bowlby (1988) kötődésmélete, illetve a másodlagos **kötődés jelentősége** az intézményesített nevelésben. Az élet kezdetén a szülő kapcsolata gyermekével, elsődleges kötődéssé, a társas kapcsolatok alapjává válik. Ennek az óvodában is lesz folytatása, mert a kötődési emlék alapján a gyermek igényli az otthonihoz hasonló biztonságos kapcsolatot. A másodlagos kötődés rejtett elvárás az óvodapedagógussal szemben a magyar óvodákban.

A szülők pedagógus választása egy magyar sajátosság, és Brayfield és Korintus (2011) úgy vélik, hogy a szülők olyan jeleket keresnek, amelyek a **gyermeket szerető pedagógusra** utalnak a választandó óvodában (Campbell-Barr és mtsai, 2015). Ebben a kutatásban is a szülők a pedagógus személyiségét tartották fontosnak, de nem neveztek meg személyiségjegyeket.

4.3 A CSOPORTFORMÁK SZÜLŐI ÉRTÉKELÉSE

A kutatásban résztvevő szülők véleményét formáltak a két csoportformáról azáltal, hogy az **előnyeket és hátrányokat** mérlegelték egymás viszonylatában. Úgy véljük, hogy az előny-hátrány egy marketingszemléletet tükröz és ebben az esetben **nem hasznos**. Egy-egy termék vagy szolgáltatás bemutatásánál gyakorlat az, hogy az előnyeit igazolják egy másik termék hátrányainak a kimutatásával. Viszont az óvodai nevelés ettől komplexebb, és más pedagógia megközelítés segíthet a mélyebb megértésben.

Sok jellemző megjelenhet és átvihető mindkét csoportszervezésbe és az érdekeltek pozitívan vagy negatívan ítélik meg őket egy adott időben és kontextusban. Ezeknek **a jellemzőknek az összessége ad egy teljes képet**. Ha a mérleg két oldalára helyezzük ezeket, az nem engedi, hogy összefüggéseiben, egymás viszonylatában lássuk őket.

A **közös érdek** itt a gyermekek sikeres nevelése, és az óvoda-szülő együttműködésének a szükségessége felülírja a **csoportszervezési formák** közötti választás igényét. Ez **egy belső pedagógiai kérdés marad**.

4.4 „ISKOLÁRA FELKÉSZÍTÉS”

Számtalan felkészítő modellel találkozunk az emberi társadalomban (például háborúra, előre látható természeti katasztrófára vagy éppen házasságkötésre) és ezeknek a közös jellemvonása az, hogy a felkészülés egy készenléti állapotot biztosít, de maga az esemény még nem történik meg. Ez a modell nem alkalmazható a gyermekek iskolára felkészítésére, ugyanis ennek a **sürgetése nincs szinkronban a gyermekek és (velük együtt) a család fejlődésével**. Tudjuk, hogy az óvodáskor végén megkezdődik egy lassú átmeneti folyamat, de iskolássá a gyermek az iskolában válik.

A szülők óvodával szemben megfogalmazott iskolára felkészítő elvárásainak az oka a **'bevezetés'** és az **'átmenet'** fogalmainak az **összemosódására** is visszavezethető. Iskolába lépéskor a gyermek és a szülő egy új pedagógiai szakaszhoz érkezik, amely azt kívánja, hogy elengedjék az előző életvitelüket (óvoda) és ráhangolódjanak az újra (iskola) egy hatékony bevezetés segítségével.

Ha ez nem egy pozitív élmény, hanem követelménytámasztó és stresszel teli, akkor ez **félelmet szül** mind a gyermekben és a szülőben, és arra kényszerítheti a szülőt, hogy az óvodától a korai iskolára felkészítést várja el.

A szoktatás folyamatának elveire építve (Skinner, 1938) a gyermek megszokja és elsajátítja azokat a viselkedési formákat, amelyeket megkövetelnek tőle. Így az egyéni életesélyek megalapozása és az egyéni személyiség jegyek és attitűdök kialakítása helyett, ilyen esetben **az óvoda hátrányos helyzetbe kényszerítheti a gyermeket az iskolára felkészítés nevében.**

Vannak szülők, akik felismerik, hogy az „iskolára felkészítés” **sikeressége nem a csoportszervezés formáján múlik.**

Ez a nyitottság reményt ad azt illetően, hogy a szülők az óvoda alapvető funkciójával azonosulva az iskolára felkészítést magától az iskola intézményétől várják el.

4.5 A VEGYES ÉLETKORÚ CSOPORTOK CSALÁDIAS JELLEGE

Egy-egy csoport két óvodapedagógusa végigkíséri a gyermekeket az óvodás éveik alatt. Az **óvodapedagógus állandó** jelenléte, mint az anya állandó jelenléte, magában egy **családias jegy.**

Az állandóság mellett a **pedagógus hozzáférhetősége** is nagy jelentőséggel bír. Egy kor szerinti heterogén csoportban, ahol egy kisebb létszámú gyermekcsoport befogadása történik minden évben, az újonnan érkező gyermekek nagyobb mértékben férhetnek hozzá a pedagógushoz.

Amikor az otthon biztonságát elhagyva egy kisgyermek hároméves korában az óvodába lép, egy számára **átláthatatlan tömegbe** érkezik. Egy azonos életkorú csoport még jobban átláthatatlanná teszi a gyermek számára az új közösségét. Ezzel ellentétben a különböző életkorúak csoportjában pusztán a különböző korok és a pajtások testméretei segítséget nyújtanak a tájékozódásban.

Egy további családias vonás, hogy a befogadás folyamatát segítheti egy **testvér** jelenléte, amely (az ikreket kivéve) a vegyes életkorú csoportokban lehetséges csak.

Egy különböző életkorú gyermekek csoportjában, a **gyermekek igényei az óvodapedagógus felé is különbözőek.** Más igényelnek a gyermekek a különböző korszakaikban a pedagógustól, és ezeknek a kielégítése sikeresebben kivitelezhető, amikor az igények sokszínűek, fontosságuk és sürgősségük alapján besorolhatók.

A többféle életkorú gyermekeket nevelő csoportokban **egy természetes életegységet** találhatunk meg, ami ahhoz hasonlít, amit a gyermekek az otthonukban tapasztalnak. Ez a csoport szervezési forma leképezi a családot az intézményesített nevelésben.

5. KONKLUZIÓK

A kutatás ezen fázisa ugyan befejeződött, de a csoportszervezési forma kérdése tovább él. Ezt a tájékoztatónkat három gondolattal zárjuk ami remélhetőleg arra készíti az olvasót, hogy további információt keressen a csoportszervezési forma kérdésében:

- a) Az eltérő és azonos életkorú csoportok jelenléte **választási lehetőséget biztosíthat** a szülők számára, ha megfelelő információ birtokában hozhatják meg a döntésüket;
- b) Ugyanakkor a csoportszervezési forma kiválasztása egy óvodán belüli **pedagógiai kérdésnek is tekinthető**, anélkül, hogy az óvoda a szülői igény kielégítésének a nyomása alatt érezze magát.
- c) Vajon elegendő-e a korábbi (azonos életkorra kialakított) pedagógia kultúra, vagy **más elvek és módszertan szükséges** az uniformizálás elkerülése, a gyermeki szempontok érvényesítése érdekében, ahogy a szocializmus magyar óvodájában kialakult „vegyes” elnevezés sem fémjelzi a valódi nevelési szemléletet.

A kutatásunk folyamán a szülők nagylelkű hozzájárulása révén betekintést nyerhettünk azokba a dilemmákba, amikkel a szülők találják magukat szemben, amikor óvodát választanak a gyermekeik számára. Az azonos és „vegyes” életkorú csoportok néhány kulcs és a szülői dilemmákhoz kötődő pedagógiai kérdését is felszínre hoztuk. A válaszok mellett, számtalan kérdés is maradt számunkra, amelyek szolgálhatják a jövőbeli kutatási irányok meghatározását az óvodák csoportszervezését illetően.

Ha a tanulmányunkat részleteiben is olvasni szeretné, keresse a **Gyermeknevelés** szakfolyóiratban, amit elérhet a következő link-en:

https://gyermeknevelés.elte.hu/gyn_2019-2-3_tesznyi-palfi_136-155

FELHASZNÁLT IRODALOM

Aina, O. (2001) Maximizing learning in early childhood multiage classrooms: Child, teacher, and parent perceptions. *Early Childhood Education Journal* **28**(4), pp.219-224

Bowlby, J. (1988) *A secure base. Clinical applications of attachment theory*. Abingdon: Routledge

Bayfield, A. and Korintus, M. (2011) Early childhood socialization: Societal context and child rearing values in Hungary. *Journal of Early Childhood Research*, 9(3), pp. 262-279.

Campbell-Barr, V., Georgeson, J. and Varga Nagy, A. (2015) Developing professional early childhood educators in England and Hungary: Where has all the love gone? *European Education*, 47(7), pp.311-330

Dahlberg, G., Moss, P. and Pence, A. (2007) *Beyond quality in early childhood education and care: Languages of evaluation*. (2nd Ed.) London: Routledge.

Emberi Erőforrások Minisztériuma (2017) *Köznevelési statisztikai évkönyv 2015/2016*. Budapest: Köznevelésért Felelős Államtitkárság

Kim, J. and Fram, M.S. (2008) Profiles of choice: parents' patterns of priority in child care decision-making. *Early Childhood Research Quarterly*, 2 (4) pp.77-91

Kormányrendelet (2011). *2011. Évi CXCV törvény a nemzeti köznevelésről*

Kósáné Ormai, V. (2001) *A mi óvodánk. Nevelés pszichológia módszerek az óvodában*. Budapest: OKKER

Körmöci, K. (2004) *A vegyes életkorú csoportokról pro és kontra I. Óvodai Nevelés*, LVII(3), 86-89 o.

Körmöci, K. (2007) *A gyermek szükségleteire épített tanulás az óvodában*, Fabula BT.

Moller, A. C., Forbes-Jones, E., & Hightower, A. D. (2008). Classroom age composition and developmental change in 70 urban preschool classrooms. *Journal of Educational Psychology*, 100(4), 741–753

Pivókné Gajdár Klára (2017): A család és óvoda kapcsolatának együttműködő szerepe a gyermeknevelésben. In: Vargáné Nagy Anikó(szerk.) *Családi nevelés 2.*, Didakt Kft

Skinner, B. F. (1938) *The behaviour of organisms: An experimental analysis*. New York: Appleton-Century

Teszényi E. and Hevey, D. (2015) Age group, location or pedagogue: factors affecting parental choice of kindergartens in Hungary. *Early Child Development and Care*, 185(11-12), pp. 1961-1977

Török, B. (2004) *A gyermeküket óvodáztató szülők körében végzett országos felmérés eredményei. Országos óvodai project. Szülővizsgálati alproject*. Budapest, Felsőoktatási Kutató

Zsolnai, A., Lesnyák, M. and Kasik, L. (2007) A szociális és érzelmi kompetencia néhány készségének fejlettsége óvodás korban. *Magyar Pedagógia* 107(3), 233-270 o.

Veenman, S. (1995). Cognitive and noncognitive effects of multigrade and multi-age classes: A best-evidence synthesis. *Review of Educational Research*, 65(4), 319–381.

